

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 46.

Torsdagen den 11 Maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 4 i denna månad.

Anmälades och bordlades Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner angående dels förhöjning i befordringsafgiften för lokalbref och dels förändringar i assurancesafgiften för försändelser med angifvet värde, hvilka befordras inom riket, m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 2, Banko-Utskottets memorial N:o 13—15 samt Lag-Utskottets utlåtande N:o 56.

Föredrogs å nyo och bifölls Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets den 6 och 8 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 1, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om nu stadgade stämmoböters utbytande mot en indrifningsafgift.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 57, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse under eganderätt till Vexjö stad af kyrkoherdebostället Vexjö Domprostegården.

*Ifrågasatt
upplåtelse af
kyrkoherde-
bostället
Vexjö Dom-
prostegården
till Vexjö
stad.*

Herr Wennerberg: Den nyss upplästa resolutionen, som fattats enhälligt inom Stats-Utskottet, vågar jag dock söka granska. Kongl. Maj:t har hos Riksdagen hemställt, att eganderätten till ett

*Ifrågasatt
upplåtelse af
kyrkoherde-
bostället
Vexiö Dom-
prostegården
till Vexiö
stad.
(Forts.)*

halft mantal krono Vexiö Domprostegården N:o 1 måtte åt Vexiö stad upplåtas och detta, som det tyckes, på ganska goda grunder. Redan genom nådiga brevet den 1 Mars 1872 hade Kongl. Maj:t hemställt till Riksdagen om upplåtande af dispositionsrätten för all framtid af denna jord, och Riksdagen lemnade sitt bifall dertill. Några år senare faststälde Kongl. Maj:t en plan för Vexiö stads utvidgning, i hvilken plan detta jordområde till ganska betydlig del ingick. Tomterna fördelades och flera sådana såldes till enskilda egare. Då emellertid dessa icke med full säkerhet besitta sina egendomar, emedan de sakna rättighet att derå erhålla lagfart, så hafva stadsfullmäktige begärt, att eganderätt måtte af Riksdagen beviljas, och Kongl. Maj:t har genom sin proposition till Riksdagen visat, att han för sin del anser denna begäran vara befogad.

Stats-Utskottet har för sin hemställan om afslag anført, "att Stats-Utskottet, till hvars förberedande behandling denna proposition blifvit remitterad, funnit önskvärdt, att den osäkerhet i rättsförhållanden, som torde hafva uppstått derigenom, att Kongl. Maj:t på sätt ofvan är omförmäldt, utan Riksdagens hörande till staden Vexiö upplåtit ständig besittningsrätt till ifrågavarande boställe, måtte varda snarast möjligt rättad". Om här ett fel blifvit begånget, har det blifvit begånget derigenom, att Kongl. Maj:t framstälde proposition till 1872 års Riksdag och att Riksdagen gick in på denna proposition. Vidare har det genom det för denna tid afgifna och godkända dechargebetänkandet blifvit ställt utom all fråga, att detta upplåtande nu är ett obestriddigt och fullt lagligt faktum.

Vidare heter det i Utskottets betänkande, "att Utskottet ansett, att, då fråga nu är om eganderättens öfverlåtande, förenämnda fastighet borde betinga något högre pris än det, som vid besittningsrättens afyttrande blifvit utfäst". Jag ser verkligen icke med hvad skäl Stats-Utskottet inlåter sig på frågan om detta högre eller lägre pris. Jag vet intet i Stats-Utskottets instruktion, som berättigar Utskottet att inlåta sig på en sak sådan som denna. För öfrigt voro kontrahenterna ömsesidigt belåtna med afyttringspriset.

Nu har saken kommit så långt, att redan en betydande del af jordområdet är försåldt. Afslås nu Kongl. Maj:ts proposition, så är det gifvet, att just derigenom vållas ett uppehåll i de nuvarande osäkra rättsförhållandenas ordnande, hvilket uppehåll åter åstadkommer en stagnation i det lilla samhällets utveckling. Derjemte skulle ett upphäfvande af besittningsrätten kunna ifrågasättas och således äfven ett upphäfvande af de förbindelser, som kommunen har åtagit sig, och denna har åtagit sig "dels att till kyrkoherden i Vexiö pastorat årligen utgifva lösen efter tioårigt medelmarkegångspris för fyra hundra kubikfot spanmål, hälften råg och hälften korn, och dels att åt kyrkoherden anskaffa och underhålla lämplig bostad i staden eller tilldela honom hyresersättning, hvars belopp i brist af åsämjande skulle bero på särskild pröfning i laga ordning". Allt detta har gått i flera år;

många hafva derpå gjort sina kalkyler; man har funnit sig belåten dermed. Nu gör Kongl. Maj:t för andra gången en framställning till Riksdagen i ämnet, och ehuru Konstitutions-Utskottet i vederbörlig tid undersökt, hvad Kongl. Maj:t förut dervid åtgjort och ej funnit någon anledning till anmärkning; så göres nu en anmärkning af Stats-Utskottet, som vill, att staten af denna affär skall hafva större fördel än den från början begärt.

*Ifrågasatt
uppiätelse af
kyrkoherde-
bestället
Vexjö Dom-
prostgårdens
till Vexjö
stad.
(Forts.)*

Genom det afslag, som är inom Utskottet enhälligt tillstyrkt, komma dessa två kommuner att ställas i den ledsamma belågheten, att de icke veta, på hvilken punkt frågan står.

Jag vågar derfor vördsamt anhålla, att Kammararen, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, ville bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nordenfelt: Stats-Utskottet har verkligen icke varit så grymt, som den siste ärade talaren velat låta förstå. Saken är den, att Vexjö stad fått *dispositions-* men icke *egande-*rätt till detta jordområde. Orsaken, hvarför staden ej erhöi eganderätt på samma gång, känner jag icke, men klart är, att det är en väsentlig skilnad mellan *dispositions-* och *egande-*rätt. Nu har staden utlemnat tomter åt enskilde af detta område och dervid kommit så långt, att staden har större delen af det belopp, som skall till vederbörande utbetalas, i inkomst af de utlemnade tomterna och dock återstår en stor del af arealen, om jag minnes rätt, två tredjedelar deraf, odisponerad. Staden vill hafva en ökad fördel genom att med ännu större inkomst för staden kunna sälja tomterna med full eganderätt, men deremot har Stats-Utskottet, som det åligger att tillse, att statens rätt blir bevakad, ansett att utredningen icke är fullständig. Enligt de upplysningar, som i Utskottet lemnades af en ledamot från Kronobergs län, hvilken nu är frånvarande, så är jordens värde vida högre, än det, som motsvaras af det lemnade arrendet, och därför har Stats-Utskottet ifrågasatt, huruvida icke pastoratet, som äfven har en landsförsamling, skulle få någon andel af detta förhöjda värde, och ansett, att staden Vexjö icke ensam kunde vara berättigad att åtnjuta dessa fördelar. Det är icke meningen att nu definitivt afslå frågan om ordnande af dessa förhållanden, utan endast att tillse, att staden må betala en emot jordens värde någorlunda svarande afgift. Härom har det icke varit någon skiljaktig mening bland Stats-Utskottets ledamöter. Jag vågar derfor vördsamt yrka bifall till Stats-Utskottets framställning.

Herr Wennerberg: Jag skulle icke hafva begärt ordet, om jag icke blifvit gjord uppmärksam på ett origtigt uttryck, som jag nyss begagnade. Jag sade nemligen, att det var en Kongl. proposition härom till 1872 års Riksdag; jag menade ett nådigt bref af år 1872.

För öfrigt vill jag lemna den lilla upplysningen, att skulle någon vänta sig, att denna egendom, såsom varande kronogods, skulle gifva staten någon inkomst, så är detta ett misstag.

*Ifrågasatt
upplåtelse af
kyrkoherde-
bostället
Vexjö Dom-
prostegården
till Vexjö
stad.
(Forts.)*

Herr Törnebladh: Då det redan blifvit upplyst, att någon Kongl. proposition icke förut blifvit till Riksdagen aflåten, så förändras frågans ställning högst väsentligt. Om en sådan redan varit till Riksdagen aflåten, hade det icke varit lämpligt, att nu framställa en ny. Under dessa förhållanden är Riksdagen i sin fulla rätt att pröfva, hvad till den blir framstaldt och att dertill lemna sitt bifall eller afslag. Jag anser för närvarande afslag lika berättigadt som bifall, och vågar jag nu anhålla, att Kamraren bifaller Utskottets framställning.

Herr Evers:

Herr Bergström: Jag skall icke framställa något yrkande, men jag anser mig i denna fråga, ehuru dess ursprung ligger så långt tillbaka i tiden, att grundlagsenligheten af Kongl. Maj:ts beslut af år 1872 icke kan och icke får sättas i fråga, dock böra yttra följande. Såvidt jag kan förstå och tolka 77 § Regeringsformen, handlar denna paragraf endast om "kungsgårdar och kungsladugårdar med dertill lydande hemman och lägenheter, kronoskogar, parker och djurgårdar, krono- och stallängar samt laxfisken och andra kronans fisken samt kronans öfriga lägenheter". Om dessa lägenheter heter det, att dem "må Konungen icke utan Riksdagens samtycke genom försäljning, förpantning, gåfva eller på något annat sätt kronan afhända; de skola förvaltas efter de grunder, Riksdagen derom föreskrifver o. s. v.". På grund af detta stadgandes ordalydelse och till följd deraf, att Konungen allt sedan reformationen är att betrakta såsom svenska kyrkans summus episcopus, så har städse ansetts, att berörda grundlagsstadgande icke kan tillämpas på ecklesiastika hemman. Det har skett och sker fortfarande mängen upplåtelse af och från ecklesiastika hemman, utan att Riksdagen hörts och höres. Deremot tillåter sig Kongl. Maj:t aldrig att göra en upplåtelse från sådana lägenheter, som omtalas i 77 § Regeringsformen, utan att Riksdagens samtycke inhemtats. Häraf följer, att Kongl. Maj:ts af Stats-Utskottets omförmälda beslut i förevarande fråga varit fullt berättigadt, och jag tror, att, om icke något annat anmärkningsvärdt i ämnet förekommit, än att Riksdagen icke blifvit öfver ursprungliga upplåtelsen hörd, kunde Stats-Utskottet gerna tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Om Utskottet deremot förmenat, att man kan få någon högre köpeskilling för lägenheten, är en annan sak. Jag skall, som sagdt, icke göra något yrkande, men jag hoppas, att vid en annan riksdag propositionen kommer igen och då röner bättre behandling än denna gång.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, samt förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs å nyo och bifölls Stats-Utskottets den 8 och 9 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 58, i anledning af väckt motion om att jemväl på åborätt till kronojord, som åt städerna donerats, måtte tillämpas stadgandena i Kongl. Kungörelsen den 23 December 1881 om öfverlåtelse af åborätt till under bruk skattelösta hemman.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om beviljande af anslag för iståndsättande af vågbrytaren och den yttre hamnarmen vid Visby hamn.

*Anslag för
iståndsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.*

Herr Statsrådet Hederstierna: De svåra stormar, som rasade öfver Östersjön under sistlidne Februari månad, anställde stora förödelser på Gotland, der bland annat en betydlig mängd växande skog nedbläste, skog, som blifvit värderad till nära en million kronor. De åstadkommo också en betydlig skada på den för hela hafvets våldsamt utsatta vågbrytaren vid Visby hamn. en skada, som måste snart botas, om icke hela hamnens bestånd skall äfventyras. Det åligger Visby stad att underhålla denna hamnbyggnad och staden har icke uraktlätit att uppfylla denna pligt; men staden, som, för att förbättra Gotlands kommunikationer och samfärdsel med moderlandet iklädt sig stora skulder, har icke mäktat vidtaga de åtgärder, som nu fordras, utan har därför sett sig nödsakad att vända sig till staten för att erhålla behöfliga medel.

Stats-Utskottet har också erkänt, att staten bör träda emellan, men på samma gång ansett, att staten icke skulle ensam ikläda sig hela kostnaden för dessa skadors iståndsättande, utan velat, att äfven staden skulle i någon mån bidraga dertill. Af detta skäl har Stats-Utskottet, såsom jag antager, redogjort för stadens ekonomiska ställning, som Utskottet tyckes förmena vara bättre, än man annars antagit. Och såsom skäl härför har Stats-Utskottet redogjort för några uppgifter i Statistiska Centralbyråns berättelse rörande kommunernas finanser för år 1878, enligt hvilken staden skulle ega 239,041 kronor i fastigheter och inventarier samt 606,351 kronor i fordringar, men Stats-Utskottet redogör icke för, att af dessa 239,041 kronor 200,000 kronor ligga i sådana byggnader och 38,000 kronor i inventarier, som icke lemna någon inkomst, icke heller nämner Stats-Utskottet, att af de 606,351 kronor i fordringar, som staden eger, utgöras 500,000 kronor af aktier i Gotlands jernväg, aktier, som icke heller lemna någon inkomst. Utskottet nämner också, att stadens inkomster för år 1878 utgjort 155,525 kronor och att utgifterna uppgått till 211,332 kronor, men nämner icke, att i dessa 155,525 kronor ingår en post å 66,000 kronor, uttagna genom uttaxering på stadens invånare. Det har redan i den Kongl. propositionen redogjorts för, att på stadens skattskyldige invånare uttaxerades år 1881 6 kronor 31 öre per

Anslag för iståndsättande af vägbyggtaren m. m. vid Visby hamn. bevilningskrona, och att taxeringen skall sträckas längre, kan man väl icke begära.

De skäl, som Utskottet egentligen åberopar för nedsättningen af det af Kongl. Maj:t begärda beloppet, äro endast två. Det ena är, att staten redan nedlagt stora belopp på hamnen vid Visby. Detta synes mig snarare tala för bifall än för afslag, ty har staten iklädt sig stora uppoffringar för ett arbete, så bör ock staten låta sig angeläget vara att underhålla samma arbete. Det andra skälet, eller att staden skulle hafva ganska goda inkomster af hamnen, skulle vara ett skäl, som verkligen kunde tala för att ålägga staden att bidraga till hamnens iståndsättande, såvida detta skäl verkligen hade någon grund. Men Utskottet har endast redogjort för stadens inkomster af hamnen, men icke för de utgifter, som staden för samma hamn fått vidkännas. Enligt den statistik öfver kommunernas finanser, som finnes och som omfattar tiden från 1874—1878, visar sig, att inkomsterna af hamnen uppgått till 28,000 kronor, men att å andra sidan staden i medeltal fått årligen utbetala 56,000 kronor, således dubbelt mot inkomsterna.

Då detta lilla samhälle iklädt sig så stora uppoffringar och så stora skulder för åstadkommandet af förbättrade kommunikationer, och då de skäl, som Utskottet har åberopat för nedsättningen, icke kunna tillerkännas stor betydelse, såsom jag nu sökt visa, så får jag anhålla hos Kammaren om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Vegesack: Att icke Stats-Utskottet ansett sig kunna eller böra taga steget fullt ut och, lika med hvad Kongl. Maj:t gjort, behjerta den bekymmersamma ställning, i hvilken Visby stad kommit genom de svåra skador, som den orkanlika storm, hvilken under Februari månad härjade Gotland, åstadkom å den stadens hamn skyddande vägbyggtaren, kommer kanske att lägga ännu en mörk punkt till de många dystra, hvaruti historien om den fråga, som nu föreligger Kammaren till afgörande, är indelad. Jag nämnde, att det var många dystra punkter i denna historia, och ibland de icke minst dystra är den, att Visby stad, så påkostande det än varit, tvungen af omständigheterna, nödgats offentligen förklara, att den icke mäktar af egna medel underhålla den hamn, hvarpå dess vara eller icke vara beror, i det skick, en i stark utveckling stadd seglation fordrar, och därför nödgas vid flera tillfällen framkomma till Kongl. Maj:t och Riksdagen med anhållan om hjälp härtill. Den är äfven dyster därför, att Visby stads styresmän och invånare, som icke kunnat ega förmåga att bedöma de tid efter annan uppgjorda planerna med åtföljande kostnadsförslag till iståndsättande af hamnen och de skador, vägbyggtaren lidit, fullt förlitande sig på de auktoriteter, som omhändertäft uppgörandet af förberörda förslag, iklädt staden en mängd förbindelser, som den endast med största svårigheter och uppoffringar kunde fullgöra. Jag är likväl tack skyldig Stats-Utskottet för att det under dessa tider, då man i allmänhet tagit för princip att spara på statens medel i alla riktningar för öfrigt,

likvisst vélat anslå till vågbrytarens utanför Visby hamn iständsättande en summa af 60,000 kronor. Jag skulle åtnöjt mig härmed och icke yttrat mig i denna fråga, om jag icke kände det, jag kan säga, högst bekymmersamma tillstånd, hvari Visby finanser befinna sig, hvaraf och följer, att jag icke kan se, huru det skall blifva möjligt för staden att med detta af Stats-Utskottet förordade anslag kunna reda sig vid reparation af de skador, som vågbrytaren senast lidit, liksom jag icke heller kan inse, huru staden, utan att alltför mycket betunga invånarne, skall kunna anskaffa de medel, som utöfver de föreslagna 60,000 kronor fordras för vågbrytarens försättande i fullt brukbart skick. Jag vill nu, sedan Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet framhållit, huru Visby affärer för närvarande stå, icke besvara Kammararen med att upprepa detta förhållande ytterligare, då jag har i Herr Statsrådets anförande ett kraftigt stöd för min begäran, att Kammararen måtte bevilja hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och jag hoppas, Stats-Utskottets ledamöter behaga ursäktat, att jag icke kan finna mig belåten med det resultat, hvartill Utskottet kommit i denna fråga.

Jag anhåller att få taga Kammararens uppmärksamhet i anspråk under några minuter för att visa, huru ledsamma förhållandena varit med denna vågbrytare såväl för staden Visby som för staten och dess vattenbyggnadsauktoriteter. När första gången det blef fråga om, att en vågbrytare skulle anläggas till skyddande af Visby hamn, uppgjordes ett kostnadsförslag för denna byggnad belöpande sig till 178,500 kronor. Den 2 December 1839 hördes Visby stads invånare öfver detta kostnadsförslag, hvarvid äfven staden skulle yttra sig om den summa, hvarmed den skulle kunna bidraga till ifrågasatta hamnarbete. Staden beslöt då att härtill lemna ett bidrag för en gång af 40,000 riksdaler banko eller 60,000 kronor samt att anslå 1,500 riksdaler banko årligen till hamnens underhåll. Till följd häraf uppgjordes ett kontrakt, som säger i 2:dra punkten, att "hamnarbetet i öfverensstämmelse med den af Kongl. Maj:t fastställda ofvan åberopade plan, så vidt på staden ankomme, kan fullbordas utan att kunna af staten något ytterligare bidrag påräkna". Naturligtvis förlitade sig staden och det med full rätt på, att det förelagda kostnadsförslaget var uppgjort så, att inga vidare kostnader för den ifrågavarande hamnbyggnaden skulle komma att drabba staden; men huru dess förhoppningar blefvo svikna, det skall jag bedja att få nämna, ty efter den tiden hafva en mängd kostnadsförslag uppgjorts, och, om jag undantager det sista, hafva de sammanlagda uppgått till en summa af 752,572 kronor 50 öre, deri äfven inberäknad den hamnarm eller vågbrytare, som skulle läggas på södra sidan af hamnen för att från den sidan skydda dess inlopp, och hvilken hamnarm ännu icke är ens påbörjad. Tid efter annan hafva statsanslag erhållits, 1841 till en summa af 118,500 riksdaler. 1851 af 126,937 riksdaler 50 öre, 1868 af 9,000 riksdaler och så vidare till sammanlagdt en summa af 434,437: 50 öre. Detta är, hvad Visby erhållit i bidrag af staten. I form af statslån har staden erhållit

Anslag för iständsättande af vågbrytaren m. m. vid Visby hamn.
(Forts.)

*Anslag för
iståndsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

tillhoppa 181,950 kronor, och detta belopp är så nära betaldt, att deraf endast återstår 22,500 kronor att gäldas under åren 1883—84. Dessa statsanslag hafva varit så otillräckliga, att Visby stad, för ordnandet af sin hamn och de tid efter annan å vågbrytaren erforderliga tillbyggnader och reparationer måst härtill bidraga med 682,518 kronor 33 öre. Här af framgår, att de kostnader, som beräknats till 752,572 kronor 50 öre, i verklighet uppgått till 1,116,955 kronor 83 öre. Men till dessa 682,518 kronor 33 öre, som Visby stad utgifvit för yttrehamnen och vågbrytaren, har staden måst påkosta 341,960 kronor 16 öre för den inre hamnens ordnande. Jag tror, att dessa siffror tala tillräckligt för sig sjelfva, för att Kammarerna må behjerta Visby stads bekymmersamma belägenhet under närvarande stund. Då statsanslaget beviljades 1870, uttalade Stats-Utskottet några behjertansvärda ord, som det hade varit bra kärt, om det nuvarande Stats-Utskottet något beaktat, då det fattade sitt beslut vid detta tillfälle. 1870 års Stats-Utskott yttrade då i sin motivering bland annat: "Emedan Visby stad för hamnanläggningen uppoffrat alla sina tillgångar, och kommunalutskylderna redan då voro så höga, att samhället icke förmodade genom uttaxering anskaffa det nu nödvändiga beloppet", — — — emedan "de nödiga arbetena blifvit en följd deraf, att statens väg- och vattenbyggnadsingeniörer vid tiden för hamnanläggningens utförande saknat tillräcklig erfarenhet i fråga om hamnbyggnaden mot öppna hafvet"; emedan "af statsmedel ärligen anslogos icke obetydliga belopp till kommunikationsanstalters förbättrande och jernvägsanläggningar, men — med undantag af hvad som förut lemnats till Visby hamn — Gotland icke blifvit delaktigt i sådana anslag"; emedan "det aldrig kunde blifva likgiltigt för moderlandet, att en säker förbindelse funnes med denna öprovincs", och emedan "härför utgjorde Visby hamns underhållande ett oeftergifligt vilkor, hvarest staten därför egde ett omedelbart intresse" — så tillstyrkte Stats-Utskottet det begärda anslaget.

Med stöd af hvad jag nu anfört och upplyst, vågar jag utbedja mig Kammarernas bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Sparre: Då denna fråga först förekom i Stats-Utskottet, yrkade jag bifall till den högre summa, som då var föreslagen, men de anmärkningar, som gjordes under öfverläggningen, hafva föranledt äfven mig att stanna vid det af Utskottet nu föreslagna belopp, och detta desto hellre, som från andra sidan gjordes yrkande om ett ännu mindre belopp. Skälet till den af Stats-Utskottet föreslagna nedsättningen låg deri, att Utskottet gjorde en jämförelse med hvad staten förut under likartade förhållanden beviljat och ansåg, att Utskottet borde se till, att olikheter i tillämpningen icke egde rum. De olikheter, som i detta fall skett, hafva tillkommit på grund af Riksdagens beslut, men Utskottet torde för sin del vara skyldigt framlägga likartade förslag. För att Kammarerna må erhålla en öfversigt, huru Riksdagen i dylika frågor beslutit, skall jag meddela några uppgifter om de anslag, som i dylika fall blifvit af Riksdagen lemnade. Jag går

tillbaka sjutton år. Först möter mig då hamnen i Ystad. Den beräknade kostnaden var 125,000 kronor, och Kongl. Maj:t föreslog 63,000 kronor, hvilken summa äfven af Riksdagen beviljades. Det var ungefär hälften af den beräknade kostnaden. Så 1865—66 Uddevalla, dervid kostnaden var beräknad till 118,646 kronor. Kongl. Maj:t föreslog och Riksdagen beviljade ungefär två tredjedelar af detta belopp, 79,000 kronor. 1868 — vågbrytaren i Visby. Kostnaden hade beräknats till 156,500 kronor, men beloppet ned-sattes af Riksdagen högst betydligt — till 9,000 kronor. 1870 återkom vågbrytaren i Visby. Den föregående talaren omförmålde de ordalag, Stats-Utskottet då begagnade. Då var icke fråga om högre belopp än år 1868 eller 156,500 kronor, men endast 130,000 kronor beviljades, d. v. s. ungefär sex sjundedelar. 1873 var Cimrishamn före. Kostnaderna hade beräknats till 548,000 kronor. Kongl. Maj:t föreslog 100,000 såsom lån och 200,000 såsom anslag. Stats-Utskottet ansåg, att Riksdagen icke borde lemna bidrag till mer än det, som genom stormen i November 1872 blifvit skadadt, eller 100,000 kronor, men Riksdagen beslöt att bevilja endast 50,000 kronor, således hälften. Genom stormen samma år, i November 1872, skadades äfven Ystads hamn; kostnaden för iständ-sättandet beräknades till 198,000 kronor. Kongl. Maj:t föreslog 138,000 kronor, deraf 46,000 såsom lån och 92,000 såsom anslag. Riksdagen beviljade hälften eller 69,000 kronor. 1875 förekom frågan om iständsättandet af Trelleborgs hamn. Kostnaden var beräknad till 424,000 kronor. Kongl. Maj:t föreslog 150,000 kronor, och Riksdagen beviljade 100,000 kronor eller icke fullt en fjerdedel af det beräknade beloppet. Går jag så vidare, möter jag 1877 Oscarshamn, som icke fick något anslag, utan endast ett mindre lån. Jag vill nu icke repetera alla siffror, men så har det gått hela vägen framåt. Vid sådant förhållande, och då detta är första gången, som framställning gjorts derom, att hela den skada, som skett, skall ersättas af statsmedel, har Utskottet icke ansett sig kunna i vidare mån, än Utskottet gjort, tillstyrka bifall dertill, och har derför föreslagit något mera än två tredjedelar af kostnadsbeloppet.

Beträffande en anmärkning, som blifvit gjord, ber jag få nämna, att Utskottets meddelande af Statistiska Centralbyråns berättelse rörande kommunernas finanser är ett aftryck ur nämnda berättelse och utan alla reflexioner bifogad. Utskottet har bifogat staten för innevarande år för Visby. Att Utskottet icke påpekat, att en del af stadens fordringar består i aktier, kommer sig deraf, att en sådan uppgift icke fans i nämnda berättelse. Det är sant, att Visby kommun har betydande kommunala utskylder. De hafva för 1881 uppgifvits till 6 kronor 31 öre per bevilnings-krona. Huru höga dessa än äro, så torde dock flera samhällen i vårt land hafva lika höga och högre. Särskildt erinrar jag mig ett stadssamhälle, der de uppgå till åtta gånger bevilningen. Derför att Visby stad för ett annat ändamål uppoffrat ett betydande belopp i aktier, kan jag icke finna, att man är skyldig frångå den grundsats, att en kommun skall mer eller mindre bi-

*Anslag för
iständsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

Anslag för
istandsättan-
de af vägbyg-
garen m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)

draga till sådana ändamål som dessa. Jag tror att detta skulle vara första steget i en riktning, som man sedan finge skäl att ångra, och komme att föranleda flera likartade framställningar. Detta var skälet för Stats-Utskottet, och af detta skäl anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordenfelt: Jag skall be att få, till hvad den senaste talaren anfört, lägga några ord. Naturligtvis vilja Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare Visby stad liksom alla kommunikationsföretag allt godt; men man *kan* icke alltid åstadkomma hvad man *vill*. Den olyckliga hamnen fick sitt senaste anslag med det uttryckliga vilkor, att samhället skulle *för all framtid* underhålla hamnen. Man kan icke alldeles förbise ett sådant vilkor, hvarför denna Kammares ledamöter i Utskottet från början måste medgifva, att icke hela beloppet kunde lemnas. Vid granskning af handlingarne fann man ytterligare, att det hastiga stigandet af uttaxeringen från 3 kronor 54 öre år 1874 till 6 kronor 31 öre år 1881 egentligen berodde derpå, att staden hade åtagit sig en jernvägsskuld af 500,000 kronor, hvaraf staden icke ännu hade någon direkt inkomst. Naturligtvis, om man lånar för att vinna fördelar af en jernväg, måste man betala därför. Dessa 6 kronor 31 öre för hvarje bevillningskrona äro dock icke så mycket; många taxeringar stå vida högre. Vidare fann Utskottet, att hamnintraderna, sedan uppborädsprovisionen afräknats, under 40 år utgjort 703,762 kronor, så att man icke kan säga, att stadens invånare bekostat hamnarbetena, utan att dessa bekostats af hamnintraderna tillsammans med lånta penningar och statsanslag. Dessutom fann man, att, efter afdrag af annuiteten å stadens lån för hamnen, 15,625 kronor, 10,382 kronor 37 öre årligen återstodo att användas till hamnens underhåll. Vidare fann Utskottet, att det i hamnkassan återstod 20,000 kronor kontant af ett upptaget lån, samt att, om hamninkomsterna icke räckte till, man sannolikt skulle kunna höja hamnafgifterna på vissa föremål. Allt detta tillsammans med det, att Andra Kammarens ledamöter bestämdt förklarade, att de icke ville gifva mer än 50,000 kronor, gjorde, att man hade att välja på att antingen yrka på den högre summan, söka vinna densamma i denna Kammare och gå till en gemensam votering, med hvad utsigt kunna herrarne bäst bedöma, eller att ingå en kompromis. Det senare var det, som gjordes, och jag tror det låter väl försvara sig, att man icke gifver mer. Det torde nog ej dröja längre än till nästa svåra storm, innan något nytt anslag behöfver gifvas. Jag klandrar icke någon, men ett sådant förhållande kan inträffa. Vägbyggnaderna kunna ofta misslyckas. Det ser man från de stora hamnarne i England och Frankrike, der sådana varit utsatta för stora olyckor och kostat millioner att reparera. Denna omständighet, att sådana olyckor kunna inträffa, manar till, att staten icke bör betala hela kostnaden, ty sker det en gång, så får man göra det många gånger.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Törneblad: Jag vill begagna tillfället att närmare redogöra för min ställning till frågan, eftersom jag icke i Stats-Utskottet deltog i dess behandling.

Jag erkänner mycket villigt, att Utskottets ledamöter i denna fråga befunnit sig i en svår ställning; och jag erkänner också den stora välvilja, som Utskottet visat, men jag undrar, om icke denna välvilja skulle kunnat sträcka sig ändå längre. Det är visserligen sant, att man genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition skulle gifva ett prejudikat för nästa svåra storm. Men just tanken på, att en sådan svår storm åter kan inträffa och göra skada å hamnen, gör, att jag anser det vara en skyldighet för staten att icke afknappa på anslaget, utan låta det utgå med oförminskadt belopp. De upplysningar, som blifvit meddelade af fullt sakkunnig person, göra, att jag icke anser detta prejudikat vara särdeles farligt, ty det är icke många andra städer i vårt land, om hvilka man kan säga, att en dylik olycka snart åter skall inträffa.

Det är sant, att åtminstone en del af arbetet kan bekostas af hamnintraderna, men dessa höra till stadens ordinarie inkomster och äro beräknade på täckande af de ordinarie utgifterna. Att höja dem har sina svårigheter och låter icke göra sig så synnerligen lätt, men kan derjemte åstadkomma åtskilliga olägenheter.

För öfrigt har Gotland en så säregen ställning, att staten bör väl vårda sig om denna ö, i synnerhet, som den aldrig kan komma i åtnjutande af den förmån, som så många andra svenska bygder fått, nemligen att gratis erhålla jernvägar, och denna omständighet har gjort, att befolkningen har ansträngt sig till det yttersta för att själf anskaffa sig sin jernväg.

Jag tror därför, att staten har vissa förbindelser mot Visby, icke minst därför, att hamnens beskaffenhet från början af en eller annan oförutsedd anledning blef sådan, att sådana förhållanden, som de nuvarande hafva inträffat och måste inträffa. Det vore således efter min uppfattning icke obetänksamt af Kammaren att bifalla, hvad Kongl. Maj:t begärt.

Herr Casparsson: Jag får bekänna, att den nedprutning i hvad Kongl. Maj:t begärt, som Stats-Utskottet har föreslagit, föga tilltalat mig. Om det är ett stort och allmänt intresse att för seglationen på Östersjön hafva en trygg och säker hamn på Gotlands västkust, så tror jag, att staten äfven bör bekosta densamma. Man har såsom skäl för Stats-Utskottets förslag anført, att det varit en princip, att kommunerna skola själfva bidraga till underhållet af hamnar. Ja, det är fullkomligt rätt, men dock under förutsättning att de verkligen kunna göra det. Efter den framställning af Visby stads finanser, vi här hafva fått, och efter hvad som för öfrigt här blifvit upplyst af en ärad talare från Gotland, torde det emellertid med skäl kunna i frågasättas, huruvida nämnda stad, hvars tillgångar år 1878 utgjorde 155,525 kronor, under det att skulderna stego till 211,332 kronor, och hvars budget sålunda visade en brist af 55,807 kronor, kan bekosta den

*Anslag för
iständsättan-
de af vägbrun-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

Anslag för
iståndsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)

erforderliga reparationen å hamnen och vågbrytaren. Här har äfven sagts, att vid förra understödets lemmande det vilkor gjordes, att staden på egen bekostnad skulle underhålla hamnen. Ja, det är också fullkomligt sant, men om en naturhändelse förstör hamnen, kan man väl icke fordra, att det vilkoret skall uppfyllas. Det har också sagts, att staden kan bereda sig ökade inkomster genom att höja hamnafgifterna; men hvem får då betala det, om icke trafiken? Äfven har man framhållit olägenheterna af att få en gemensam votering angående denna sak. Men jag vågar fråga: skall väl ett sådant beqvämlighetssskäl få gälla, när det är fråga om en så vigtig sak, som iståndsättande af Visby hamn? Man har kallat Gotland för Östersjöns perla, men om så är, så behöfver denna perla en god infattning och den bästa infattning, den kan få, är en trygg och säker hamn i Visby.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Bergström: Då jag nu uppträder för att göra ett försök att stämma denna Kammares ledamöter för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, ber jag, att Kammarens ledamöter af Stats-Utskottet icke må misstycka detta. Jag är nemligen villig att erkänna att dessa ledamöter hafva en ganska svår ställning och att de från sin ståndpunkt kunna betrakta det resultat, hvartill Utskottet har kommit, såsom ett ganska godt resultat, men jag är äfven förvissad om, att de med sin fria blick öfver förhållandena och med ett lifligt behjertande af hvad stundens kraf bjuder icke skola hafva särdeles mycket emot, om denna Kammare bifaller Kongl. Maj:ts proposition.

Såsom Kammarens ledamöter behagade finna, utgöres skillnaden mellan det belopp, Kongl. Maj:t åskat, och det, som Stats-Utskottet tillstyrkt, af 26,800 kronor. Nu kan det sägas, att detta belopp icke i och för sig är stort; men visst är, att det i svenska statens budget är af en försvinnande litenhet, mot hvad det betyder för Visby stad, om det skall uttaxeras. För så vidt jag kan bedöma stadens affärer, skulle detta belopp, uttaxerad på ett år, komma att höja kommunalutskylderna med ytterligare 2 kronor per bevillningskrona; således från 6 kronor 31 öre, som kommunalutskylderna der nu utgöra, till 8 kronor 31 öre per bevillningskrona. Det är säkerligen icke många samhällen i vårt land, som bära så höga kommunalutskylder.

Här finnes också en mycket bevekande omständighet deri, att hela denna hamnanläggning har genom myndigheters och ingenjörers impuls så att säga blifvit staden påtvingad. Det hade sagts af mycket sakkunnigt folk, att den rätta hamnen skulle vara der, hvarest den gamla hanseathamnen var belägen, hvilken nu är fast mark. Detta blef emellertid icke förhållandet, och derigenom gestaltar sig nu saken helt annorlunda. Jemte det att kostnadsförslaget har blifvit i den mån öfverskridet, som talaren från Gotland nyss påvisat, har det varit ett onaturligt vacklande med afseende på sjelfva planen. Den så kallade inre hamnen sträcker

sig från nordvest till sydvest. Den första förbättringen var att lägga ungefär nordvest om den inre hamnen en isolerad vågbrytare. Det är denna, som i handlingarne kallas den gamla vågbrytaren, och som utgör en del af den så kallade yttre hamnarmen. Redan år 1846 besams det nödvändigt att ändra planen. Då säger Kongl. Maj:t, att det till följd af skador, som å hamnen inträffat, ansetts nödigt, att ett kostsammare byggnadssätt skulle användas. År 1851 blef det fråga om att förstärka vågbrytaren och nedlägga två så kallade landtarmar, af hvilka den ena skulle vara en arm, som sammanbunde den gamla vågbrytaren med land. Den andra landtarmen eller den södra skulle vara en fortsättning af den inre hamnens södra arm. År 1857 förklarades den norra hamnarmen, såsom mindre nödvändig, icke behöfva utläggas; och 1859 medgafs att den södra hamnarmen icke behöfde utläggas, utan fick utbytas mot en isolerad pier. År 1862 blef det fråga om att utbyta den isolerade pieren mot 2 förankrade uthalningsbojar; och slutligen år 1870 blef det nödvändigt att sammanbinda den gamla vågbrytaren med land, och det är denna gamla vågbrytare, som jemte den nya sammanbindningen eller den nya vågbrytaren kallas den norra hamnarmen. Vid beviljande af det anslag, som kräfdes för detta ändamål, var det som Stats-Utskottet yttrade dessa behjertansvärda ord, som talaren från Gotland nyss uppläst.

Nu är det ju så, att naturen icke har lagt någon hamn på vestkusten af Gotland med undantag af den vid Visby. Det är den enda hamn, med hvilken denna öprovinns underhåller förbindelsen med fastlandet. Olyckligtvis ligga de bästa hamnarna på östra sidan af ön. Jag anser det för en pligt af det gemensamma fosterlandet att så stärka förbindelsen med ön Gotland, att Gotland alltid må blicka mot vester, men icke mot öster, och jag tillstyrker på det varmaste bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Vegesack: Jag vill endast försöka med några ord bevisa, att ett misstag om eller förbiseende af verkliga förhållanden varit anledningen till att Stats-Utskottet sett Visby stads finanser och särskildt dess inkomster i en betydligt bättre dager än de verkligen gifva anledning till. Det är visserligen sant, att, enligt hvad i föreliggande betänkande finnes uppgifvet, summan af de vid Visby hamn influtna afgifter å handel och sjöfart under perioden 1842—1881 uppgått till icke mindre än 703,762 kronor, men endast under perioden 1873—1881 hafva stadens utgifter stigit till den betydliga summan af 457,363 kronor, under det att inkomsterna endast utgjort 224,559 kronor. Detta gör ett medium per år af 56,180 kronor utgifter och 28,070 kronor inkomster. Den brist, som sålunda förefunnits, har blifvit ersatt med lån, som staden nödgats upptaga. Hvad nu särskildt beträffar den behållning för år, som reservationsvis skulle kunna beräknas och är upptagen i specifikationen af de af handel och sjöfart influtna afgifter vid Visby hamn för åren 1872—1881 till 10,382 kronor 37 öre, så är denna summa, om man ock kan beräkna, att den årligen, åt-

*Anslag för
istandsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

*Anslag för
iståndsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

minstone under närmaste tiden inflyter, nödig för andra ändamål än vågbrytarens ordnande. Dessa medel ansåg en af Stats-Utskottets ledamöter af denna Kammare vara så tillräckliga, att de icke blott skulle förslå till bestridande af kostnaderna för hamnens årliga underhåll, utan äfven lemna de medel, som utöfver 60,000 kronor erfordras till vågbrytarens iståndsättande och således kunna fylla hela skilnaden mellan det af Kongl. Maj:t begärda och det af Stats-Utskottet föreslagna beloppet. Men nu förhåller det sig så, att endast sjelfva uppmuddringen i hamnen går till betydligt mera än detta belopp, och dertill kommer, att ännu återstå en mängd byggnadsarbeten att utföra såsom t. ex. kajbyggnad för en del af den inre hamnen. Härvid få vi ock komma ihåg, att Visby stad åtagit sig att hålla den inre hamnen vid ett djup af 13 fot, och endast de uppmuddringar, som för närvarande pågå och under ännu många år blifva af nöden för att komma till detta djup, uppgå, såsom nämnt, till vida större belopp än stadens i förberörda specifikation beräknade årliga behållning af hamnafgifterna. Hvad sedan beträffar den fråga, som här blifvit framställd, så vill jag, förklarande min förundran öfver att en sådan fråga från sådant håll framkastats, icke ingå i någon afhandling om den stora nytta en hamn har af landkommunikationers ditdragande, ju flera ju bättre, endast tala om hvad som rör Visby stad och dess förhållande till Gotlands jernväg. Jag ber då få erinra derom, att denna jernväg till stor del tillkom just för att öka sjöfarten på Visby hamn, och vid den fästa den lifliga samfärdseln, som existerar mellan ön Gotland och Östersjöns kuster, och om icke jernvägen hade kommit till stånd, skulle sannolikt en stor del af den spannmål och öfriga varor från inre delen af ön, som nu utskeppas från Visby hamn, sökt sig väg ned åt östra kusten af ön till der belägna och sjöfart idkande hamnar. Just för att få denna jernväg till stånd och alltså kunna draga handeln till Visby och utvidga dess sjöfart var det, som Visby stad ansåg sig nödsakad att till jernvägsanläggningen teckna en för samhället så betydande summa som 500,000 kronor, och därför stå enligt min tanke, Visby hamn och jernvägen i ett ganska nära affärsförhållande till hvarandra.

Den siste ärade talaren har emellertid så kraftigt och fullständigt framhållit alla de förhållanden, som enligt min åsigt göra, att Kammaren nödvändigt måste behjerta Visby belägenhet, att jag icke vidare har något att dertill tillägga.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Adelsköld: Då jag icke haft tillfälle att sedan flera år tillbaka, eller sedan hamnbyggnaden skett, se Visby hamn, borde jag kanske icke yttra mig i denna fråga; men då man af Utskottets betänkande finner, huru stora summor, som blifvit ned-

lagda på hamnen, i det att såsom anslag utan återbetalningsskyldighet anvisats vid Riksdagen

år 1841	kronor	118,500: —	
” 1852	”	126,937: 50	
” 1868	”	9,000: —	
” 1871	”	130,000: —	och
” 1875	”	50,000: —	

*Anslag för
istandsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

eller tillsammans en summa af 434,437 kronor 50 öre, under det att staden under samma tid bidragit med icke mindre än 682,518 kronor 33 öre, och då dertill kommer, att vi af den talare, som nyss uppträdde på denna plats, hafva hört omtalas, hvilken mängd olika planer, som varit använda för hamnbyggnaden, utan att det hittills lyckats att gifva den tillräcklig motståndskraft, så vill det synas, som om möjligen fel skulle vara begångna och konstruktionen af vågbrytaren grunda sig på mindre riktiga beräkningar, eftersom man aldrig riktigt lyckats att få piererna att stå emot stormen. Det bästa korrektivet i det hänseendet vore otvivelaktigt att låta staden sjelf bekosta reparationerna, ty då skulle det naturligtvis ligga i stadens intresse att få dem utförda på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt, och därför skulle jag för min del helst vilja biträda Stats-Utskottets förslag; men då Visby stad ju icke kan anses vara skulden till den olycka, som träffat vågbrytaren, då staden är i hög grad skuldsatt, och då det slutligen är af allra största vikt, att en god hamn finnes på Gotlands vestkust, hvilket svärligen kan åstadkommas med mindre åtminstone de arbeten utföras, som nu äro föreslagna, så får jag för min del tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Beijer: Jemte det jag får förena mig med de siste ärade talarne, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, anser jag mig böra upplysa Kammaren derom, att Visby hamn är den hamn i vårt land, som är mest utsatt för sjöskador. Vi hafva ingen hamn med så blottstaldt läge som Visby. Nu har man visserligen under många år sökt förbättra och förstärka denna hamnbyggnad, som tillkom i en tid, då arbetet var vida billigare än nu, och då man trodde sig med fördel kunna begagna sig af den der befintliga rika tillgång på kalksten. Första planen till hamnbyggnaden uppgjordes af Öfverste von Sydow, som i Frankrike hade lärt känna ett nytt sätt att uppföra hamnarmar, som var särdeles billigt. Det bestod af en så kallad bomberad jettée, bestående af en kärna af småsten, betäckt med en yttre beklädnad af gröfre stenblock. Denna metod berömdes mycket och flera hamnarmar såväl i Frankrike som i England utfördes efter densamma, men ty värr visade erfarenheten, att de icke hade tillräcklig styrka för att kunna motstå hafvets våldsamt och de flesta af dem hafva därför gått förlorade. Man har emellertid nu frångått detta byggnadssätt, åtminstone på sådana ställen, som äro i högre grad utsatta för hafvets åverkan. Visby vågbrytare ligger på 30 fots djup, men strax utanför möter ett djup af 20 famnar. Man uppförde först en isolerad vågbrytare för att skydda

*Anslag för
iständsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

hamnloppet, men den var i detta sitt isolerade läge utsatt för vågornas anfall från flera håll, hvarför man sedermera förbundit den med land för att förstärka den, och det har äfven visat sig, att man deri lyckats. Genom tid efter annan verkställda förstärkningar har man fått en ganska anseelig vågbrytare uppförd, och fastän den af sista stormen förorsakade skadan visserligen är stor, är den dock ej sådan, att den hotar denna vågbrytare med undergång, om man nemligen i tid botar de skador, som nu hafva inträffat; men låter man den vara i sitt nuvarande skick och det inträffar en ny lika svår storm, så arbetar vattnet sig in under den och kan då medföra högst betydliga skador.

Den princip, man här velat uppställa, eller att staten icke skall bidraga med mera än två tredjedelar eller tre fjerdedelar af kostnaden för hamnbyggnader, tror jag icke vara tillämplig med afseende på en hamnbyggnad sådan som Visbys. Om ett samhälle eljest får två tredjedelar af kostnaden till hjälp af staten vid en hamnbyggnad, så är det en ganska god hjälp, men här är icke frågan om att bygga någon ny hamnbyggnad, utan det gäller endast att bevara hvad man en gång har utfört. Ser man nu på de kostnader, med hvilka Visby har bidragit till denna hamn, så har Visby icke någon gång haft större statsanslag, än som motsvarat två tredjedelar af hela kostnaden, hvilket också framgår af Utskottets betänkande, som visar, att staten har bidragit till denna hamn med 434,000 kronor i rundt tal och staden Visby med 682,000 kronor. Då man nu uppgjort ett kostnadsförslag så samvetsgrant som möjligt för att bota redan befintliga och förekomma vidare skador, och det sedan visar sig, att samhället icke sjelft kan åstadkomma det erforderliga beloppet, utan måste söka statens hjälp, så tror jag, att det klokaste man kan göra är att bevilja hela det nu ifrågasatta anslaget, ty om man icke det gör, utan nedprutar summan och säger, att staten icke vill bidraga med mera än 60,000 kronor, utan det öfriga får staden utgöra, så försätter man staden i ett fullkomligt utblottadt tillstånd. Allt hvad staden kan inbespara och skrapa ihop behöfves nemligen dels till fortsättande af de förstärkningsarbeten, som framdeles erfordras utöfver de nu föreslagna, och dels för utförande af en södra hamnarm, som är af vigt att åstadkomma, såväl på det att Visby hamn måtte blifva en trygg och säker hamn som på det att den yttre vågbrytaren derigenom måtte få ett ökad skydd. Nu säger man: denna hamnanläggning är illa beräknad, den har kostat så och så mycket mer än som varit beräknadt, och att det behöfves ytterligare det och det tillägget. Ja, mine Herrar, detta är förhållandet med alla konstgjorda hamnanläggningar — få undantagna — såväl här i Sverige som utomlands. De flesta hamnanläggningar hafva börjat i liten skala och sedermera så småningom utvecklats. Det ligger ju också i sakens natur, att sådana anläggningar måste ske så småningom i den mån medel finnas till deras utförande och sedermera efter behof utvidgas och förbättras. Helsingborgs hamn var till exempel ursprungligen beräknad för ett djup af 7 fot, men nu vill man hafva 20 fots djup

och är på god väg att komma dit. Ser man på förhållandena utomlands, så finner man, att vågbrytarna kostat enorma summor. Vågbrytaren vid Plymouth t. ex. i England var beräknad kostat omkring 6 millioner pund sterling, men uppgifves att i sjelfva verket hafva kostat icke mindre än 12 millioner pund sterling, säger 216 millioner kronor. Vågbrytaren vid Cherbourg var på samma sätt ursprungligen blott ett försök. Den bestod först af blott en mindre anläggning, utvidgades sedermera, men har gång efter annan varit utsatt för betydliga sjöskador. En gång rasade den och tog med sig ett batteri, som var anlagdt derpå. Den har kostat 48,580,000 kronor. Vågbrytaren vid Visby skulle efter samma beräkning kostat nära 6 millioner kronor. Det synes häraf, att man i andra länder, der det varit af vigt att anlägga vågbrytare till skydd mot hafvet, icke dragit sig för kostnaderna derför.

*Anslag för
iständsättan-
de af vågbry-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

Jag får derför på det varmaste förorda Kongl. Maj:ts förslag, ty jag anser det vara oklokt att afslå det, och ett bifall dertill kan, enligt min åsigt, icke blifva prejudikat för dylika anslag på andra ställen. Att här försöka att hushålla och göra nedprutningar anser jag komma att leda till större förluster både för staten och Visby samhälle, än om man bifaller Kongl. Maj:ts proposition. Jag förenar mig derför med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Lagerberg: Såsom af betänkandet synes, har jag af embetsgöromål varit hindrad att deltaga i detta ärendes behandling inom Utskottet. Hade jag haft tillfälle att då närvara i Utskottet, skulle jag sökt utverka, att Kongl. Maj:ts proposition blifvit af Utskottet tillstyrkt. Med kännedom om alla de förhållanden och siffror, som förelågo rörande denna sak, är jag nemligen för min del åtminstone fullkomligt öfvertygad, att detta skulle varit både billigt och rättvist. Det skäl, som af en annan statsutskottsledamot blifvit anfördt för bifall till Utskottets förslag, nemligen att vid en mängd andra tillfällen, då statsanslag gifvits till hamnanläggningar, staten aldrig gifvit hela det erforderliga beloppet, utan låtit vederbörande samhälle äfven något bidraga, tror jag *i detta fall* icke har någon tillämplighet, ty här föreligger ett helt och hållet exceptionellt fall. Visby stad är ju, att jag så må säga, fullkomligt oskyldig till att det kommit en svår storm, som brutit sönder ett arbete, som från början är felaktigt anlagdt och som måhända vid de gång efter annan gjorda tillbyggnaderna icke blifvit så väl och omsorgsfullt tillökt, som man kunnat önska. Men jag har också ett annat skäl för min åsigt, och det är, att jag anser staten vara skyldig att tillse, att det på Gotlands vestkust finnes en god hamn. Vi kunna icke göra nog stora uppoffringar för denna ö, som sannerligen är väl värd att taga vara på.

På dessa skäl får jag vördsamt anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena

*Anslag för
istandsättlan-
de af vägby-
taren m. m.
vid Visby
hamn.
(Forts.)*

propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och vidare derpå, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla samma nådiga framställning oförändrad, samt förklarade sig finna den senare propositionen besvarad med öfvervägande ja.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet, så vidt det skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles samma nådiga framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—37;
Nej—56.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 60, med förslag till stadgar för Riksdagens bibliotek samt till instruktion för bibliotekarien.

Utskottets förslag till stadgar för Riksdagens bibliotek.

§ 1.

Godkändes.

Herr vice Talmannen: Jag tillåter mig hemställa, att paragraferna icke må uppläsas, utan endast paragrafnumren, så vida icke någon begär uppläsande af texten.

Denna hemställan bifölls.

Förslagets öfriga paragrafer och rubriken äfvensom Utskottets förslag till instruktion för bibliotekarien vid Riksdagens bibliotek.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställanden.

Biföllos.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 26 och 27 sistlidne April bordlagda utlåtande N:o 52, i anledning af väckta motioner om förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.

1 punkten.

Friherre Ericson: Jag skall anhålla att några ögonblick få taga Kammarens tid i anspråk icke allenast för att beledsaga det föreliggande förslaget med några ord till grafven, utan äfven för att litet få resonera med Lag-Utskottet om hvad rättvisa, billighet och klokhet här bjuda, i hvilket afseende jag har en från Lag-Utskottets afvikande åsigt.

Alla äro vi väl öfverens derom, att man, så vidt möjligt är, bör undvika att stifta en lag, som är grundad på godtyckliga bestämmelser. Det är nemligen tydligt, att följden af en sådan grund för lagstiftningen är den, att denna lag företrädesvis skall varda utsatt för ständiga ändringsförslag, då naturligtvis hvar och en är i sin goda rätt, när han anser, att hans tycke om hvad som är rättvist och billigt kan vara lika så godt som en annans tycke, och då den, som vill föreslå en bestämmelse, icke har att anföra några andra skäl än hvad han *tycker* vara rättvist och klokt. Ett exempel på huru en lag, som är baserad på en godtycklig grundval, är utsatt för ständigt återkommande yrkanden att få den förändrad, hafva vi nyligen här i Kammaren haft före, då det var fråga om den politiska rösträtten, en fråga, hvilken, såsom herrarne veta, återkommer nära nog vid hvarje riksdag. Den politiska rösträtten är nemligen grundad på en godtyckligt antagen siffra, nemligen 800 kronors inkomst och deraf följande beskattning. Nu är det ju alldeles gifvet, att när man öfverlägger om denna sak och vill försöka mota dem, som önska en nedsättning af det så kallade strecket, man står på en ganska svag ståndpunkt, enär man icke har annat skäl än sitt eget godtycke, ty svårt lærer det väl vara att bevisa, att t. ex. 800 kronors inkomst bör utgöra en större befogenhet för den politiska rösträttens utöfning än t. ex. 700 kronors inkomst. Det beror ju på tycke och smak, och följden af den godtyckliga grunden se vi hvarje riksdag, och jag tror heller aldrig att bemödandena att få rösträtten nedsatt kunna med hopp om framgång och med hållbara skäl motas, förrän existensminimum och det så kallade strecket träffa hvarandra. Detta hör visserligen icke hit, utan är af mig anfördt endast såsom ett exempel för att påminna om huru svår en lag, baserad på godtycke, är att försvara. Jag vill icke neka till att man, då andra utvägar icke finnas, understundom måste taga

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet. sin tillflykt till godtycke och derpå bygga lag; men man bör icke göra det annat än i högsta nödfall, och framför allt bör man tillse, att, när man försöker undanröjda något, som man finner mindre rättvist och billigt, man icke råkar ut för att stifta en lag, som i annat hänseende är kanske ändå mindre rättvis och billig.

(Forts.)

Hvad nu särskildt det föreliggande förslaget beträffar, är det gifvet, att i kommuner likasom eljest i intressentskap man måste afväga mot hvarandra rättigheter och skyldigheter; den befogenhet man skall hafva är naturligtvis motsvarad af skyldigheter, det vill här säga skattebidrag, och denna befogenhet kan endast ur skattebidragen härledas. Detta kan ske på två sätt och man står ändock på principiel grund; man kan nemligen säga, att det är nyttigt och riktigt, antingen att de absoluta bidragen till kommunens gemensamma utgifter äro de, som skola vara bestämmande för rösträtten, eller ock att de relativa bidragen, det vill säga när hvar och en betalar en lika stor andel af sina årliga inkomster i bevilning, skola vara det, så att hvar och en i följd deraf har lika stor rösträtt. Man kan säga detta och ändock stå på en grund, som är rimlig att försvara. Men det tredje sättet, som Utskottet här har föreslagit, är det rena *godtycket* och hvarken med rättvisa eller billighet öfverensstämmande eller ur klokhetens synpunkt att föredraga.

Grunden för den större rösträtten på landet — jag säger på landet, ty det är der olika mot i städerna, hvarest det är mycket vanligt, att en stor del röster kan baseras på innehafvande af kapital, hvilket icke är förhållandet på landet, der det är så sällsynt, att en stor kapitalist slår sig ned, att det icke behöfver tagas i betraktande — är innehafvande af en stor jordegendom eller en stor industri. I båda dessa fall, antingen den röstberättigade är en stor jordegare eller en stor industriidkare, har han många underhafvande, för hvilkas väl han är moraliskt och äfven delvis juridiskt ansvarig, och för hvilka han måste antagas vara personligen intresserad. Han representerar således icke endast den stora för mögenheten eller den större utgiften till kommunen, utan äfven en stor mängd personliga intressen, och detta är den synpunkt, som jag anhåller, att herrarne äro goda och icke lemna ur sigte vid denna frågas behandling.

Om nu grunden för den kommunala rösträtten förändras, såsom Utskottet har föreslagit, hvem skulle då makten i kommunen tillfalla efter de högst beskattade, som nu innehafva den? Det skulle naturligtvis blifva de medelmåttigt beskattade, som med den högre beskattade skulle få dela makten — 2 till 3 personer eller åtminstone högst få, som skulle få del i detta. Följden skulle således helt enkelt blifva den, att 2 till 3 personer i kommunen blefve likställda med den högst beskattade, och dermed skulle i verkligheten reformen sluta. Detta är den rättvisa och billighet, som Utskottet har ansett fordra, att det förslag, som nu föreligger, blifver Riksdagens beslut! Jag tror för min del, att Utskottets rättskänsla är här, om icke på afvägar, åtminstone

litet närsynt, och att Utskottet betraktat frågan något ensidigt. Det är nemligen så, att utom dessa få, som med de högre beskattade skulle få dela makten enligt detta förslag, det finnes en hel mängd folk, som icke genom detta förslag skulle få den allra minsta större betydelse eller det allra minsta större inflytande i kommunen, än hvad de hade förut, utan reformen skulle, såsom vi finna, inskränka sig till, att några få, medelmåttigt beskattade, skulle få dela makten i kommunen med dem, som nu hafva det största röstetalet. Om detta skulle vara till de mindre beskattades förmån, vill jag lemna derhän. Den högre beskattade har, såsom jag nämnt, en mängd underhafvande. Dessa äro i allmänhet fast boende i kommunen; de äro gifta och hafva familj. Deras intressen äro därför fästade vid kommunens intressen och de hafva i sin husbonde sin naturlige målsman. De medelmåttigt beskattade i kommunen deremot bestå i allmänhet af sådana personer, som hafva medelstora egendomar, der det mindre ofta är händelsen, att arbetarne äro fast bosatte och gifta, utan der egendomen till stor del skötes af drängar, som äro ställda på afflyttning den 24 Oktober. Det finnes således hos dessa medelmåttigt beskattade icke det naturliga intresse för de mindre beskattade, som det finnes hos den högst beskattade, hvilken är de underhafvandes målsman, därför att han är deras husbonde och därför att *deras* väl är *hans* väl. Således skulle det stora flertalet af kommunens medlemmar ingenting vinna på förändringen. Männe de icke skulle derpå något förlora? Jo, jag tror med säkerhet, att de skulle det göra; ty den vidare synkrets, hvarunder man kan förutsätta, att den, som har större inkomster, större affärer och större verksamhet i världen, ser saker och förhållanden, det mera storartade och liberala sätt, hvarpå man har rättighet att antaga, att han behandlar allmänna angelägenheter, är för de öfriga kommunalmedlemmarne en borgen, att allas rättigheter och allas intressen och det allmänna i första rummet tillgodoses. Hans intresse ligger naturligtvis deri, att just de kommunala inrättningar, som komma de mindre bemedlade i främsta rummet till godo, nemligen skolor och fattigvård, blifva väl hållna och motsvara sitt ändamål. Att samma intresse icke kan ligga hos de mindre beskattade och att man icke har samma rätt att fordra samma upphöjda åskådningssätt hos denne, som hos den förmögnare, lärar väl vara alldeles klart, och utgör, enligt min åsigt, en moralisk faktor, som man icke bör kasta öfver bord eller förbise.

Således är det, efter min tanke, ingen rättvisa, ingen billighet och ingen klokhet, som ligger i det förevarande förslaget. Det återkommer emellertid ofta och man har därför rättighet att fråga sig, hvilken orsaken kan vara till dessa ständigt återkommande förslag, som här gång på gång och vid hvarje riksdag framläggas. Man kan ju härvidlag spela med fullt öppna kort, och jag får då säga, att det enligt min uppfattning är en yttring af det slag af liberalism, som vill rifva ned allt, som är öfver, och nivillera ned till sig, men som icke vill släppa efter en tum under sig. Det är denna sträfvan och äflan, som så ofta gör sig gällande och som

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Förändrade
grunder för
den kommunala
röstret.
ten på landet.*
(Forts.)

får namn att vara liberal uppfattning och liberalt handlingssätt; men som, om man ser närmare på den, blott är ett försök att göra sin egen ställning mäktigare och att se sina egna intressen bättre till godo. Den klass, hvilken denna reform egentligen skulle komma till godo, är, såsom jag nämnt, de egendomssegare inom kommunen, hvilkas egendomar äro af medelmåttig storlek. Dessa egendomar tillhöra i allmänhet de förmögnare bönderna. Åsigt-erna om denna klass' politiska inflytande i landet och lyckan för det allmänna af det inflytande, de redan hafva, är, såsom her-arne väl veta, mycket delade. Jag för min del anser det vara en lycka, att vårt land har haft denna klass att tillgå, då vår representationsform skulle förändras från en klassrepresentation till en representation, stald på allmänna val. Jag anser det hafva varit en stor lycka för vårt land, att, när vi gjorde denna förändring, förhållandena här voro sådana, att det stora flertalet, som kommo att genom de allmänna valen få det afgörande inflytandet, bestod af sedan urminnes tider fria och sjelfgande jordegare och icke så som i andra länder af en mer eller mindre lös befolkning; detta är en lycka för vårt land, som andra länder hafva skäl att afundas oss och som jag tror, att vi hittills under stridens tumult hafva allt för litet beaktat, men som vi väl, när den kris, som nu står öfver oss i politiskt afseende, är öfver, alla skola erkänna och vara tacksamma för ett så lyckligt förhållande. Men åsigt-erna må vara hvilka som helst i detta hänseende, en sak kunna vi dock alla vara öfverens om, och det är den, att det icke för närvarande föreligger något skäl att öka den makt, som denna klass redan har, och af detta skäl samt då jag icke i öfrigt finner det vara hvarken rättvisa eller billighet, som ligger till grund för det förslag, Utskottet framställt, får jag anhålla om *afslag* å det-samma och vågar vördsamt hos Herr Talmannen begära proposition derå.

Herr vice Talmannen: Den nu föreliggande frågan har årligen återkommit under en lång följd af riksdagar. Min ställning till densamma är alldeles densamma som den förut varit: jag yrkar *afslag* å Utskottets förslag. Efter min uppfattning tillhör detta de bestämmelser, vid hvilka, då gällande riksdagsordning antogs, Riksdagen fästade synnerligt afseende, såsom lädande till att förmedla en jemvigt mellan de olika samhällsklassernas inflytande på den nya representationen. Att nu ändra hvad som afsett en sådan jemvigt, öfverensstämmer icke med min uppfattning af det rätta, och det synes mig, som om de förhållanden, som inträffat, sedan den nya riksdagsordningen började att verka, icke dertill i någon mån skulle gifva anledning. Jag upprepar äfven hvad jag förut sagt, att de betänkligheter, hvilka man i ekonomiskt och kommunalt hänseende uttalat mot den nu gällande röstskalan, äro mera teoretiska än praktiska, då utan tvifvel de stora röstegarne öfverallt på landet söka att lefva i bästa fred med sina grannar. Jag yrkar *afslag*.

Herr Jöns Pehrsson: Det är ganska många år sedan jag i Andra Kammaren hade väckt ett förslag i denna rösträttsfråga. Jag var då af den åsigten, att den förändring, som skulle göras, borde gå ut derpå, att, när det är fråga om att rösta för utgifter eller inkomster, då skulle man rösta efter de skattebidrag, man lemnar, men att å andra sidan, när det är fråga om personliga val, man skulle rösta per capita. Detta förslag har aldrig af någon motionär åter upptagits, och jag vet icke, om det har någon framtid för sig eller icke. Ehuru jag emellertid genom det nu föreliggande förslaget skulle beröfvas nästan hälften af den lilla rösträtt, jag har i min kommun, får jag dock gifva till känna, att jag skulle vara böjd för att antaga det, om ej för annat, så för att aflägsna denna ständigt återkommande fråga, hvarvi vi vid hvarje riksdag hafva att besluta. Enligt hvad den officiella statistiken gifver vid handen, är väl det största missnöjet rigtadt mot det förhållande, att den kommunala rösträtten i ett stort antal kommuner på landet är lagd i de stora bolagens eller i en enda persons hand. Det har också visat sig på många ställen, att genom denna stora rösträtts utöfvande hafva många kommuner fått vidkännas rätt betydliga utgifter till företag, som kanske icke alltid varit för kommunen de bästa. Emellertid tager jag för gifvet, att denna Kammare, såsom man också säger utomkring dessa murar, skall öka sitt syndaregister med att afslå detta betänkande denna gång, och då kanske några likvisst yrka bifall till det-samma, så skall jag också göra det, ehuru jag, om förslaget antages, skulle gå miste om hälften af min rösträtt i den kommun, jag tillhör. Men jag kan försäkra, att på de sista tio åren har jag icke behöft begagna min rösträtt, emedan, när viktiga frågor förekommit, man tagit hänsyn till skäl och bevis, och man har sluppit skrida till omröstning. Men ett annat förhållande kan råda i en annan kommun, såsom det ty värr har visat sig.

Jag inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Den förste ärade talaren åberopade den kommunala rösträttens politiska och ekonomiska sida; jag för min del vill alldeles icke sammanföra dessa två frågor, ty det är en stor skilnad att vara ledamot af den församling, som har lagstiftningen bland sina åligganden, och att vara ledamot i en kommunalstämma, som endast har *ekonomiska* frågor för en kommun att afgöra. Då det dessutom är känt, att den politiska rösträtten till Andra Kammaren icke hvilat på någon hållbar princip, utan på en godtycklig siffra, som lika väl kunde vara 600 kronors eller 400 kronors inkomst etc., så har jag varit med dem, som ville sätta ned siffran till 400 kronor, ty längre kan man icke komma, i fall såsom grund för valrätten bibehålles, att den valberättigade skall betala direkt skatt till staten. Men någon jämförelse mellan denna fråga och den föreliggande kan jag icke finna.

Här har äfven blifvit åberopadt, att maktmissbruk öfvats af dem, som ega stora egendomar i en kommun, men jag ser i det framställda förslaget ingen garanti mot maktmissbruk af de smärre

*Förändrade
grunder för
den kommu-
nala rösträt-
ten på landet.
(Forts.)*

*Förändrade
grunder för
den kommu-
nala rösträt-
ten på landet.*
(Forts.)

jordegarne, i fall de skulle få rätt att beskatta större jordegare mot deras bestridande. Det har inträffat, att kommun genom röstpluralitet iklädt sig borgensförbindelser för jernvägslån eller aktieteckning i jernväg, hvilket allt jag ogillar, men sådant bruk af kommunalstämmans beslutande rätt kan förekommas utan att rubba grunden till valrätt inom kommunen. Man kan icke neka till den strömning, som går igenom samhället, och som åsyftar att *en enda samhällsklass* vill bemäktiga sig ett envælde i landet. Jag säger ingenting derom, lifvet är en strid, och det kan icke hjälpas, ty det ligger i sakens natur. Man må kämpa, blott man kampar med ärliga vapen och med öfvertygelsen att man har rätt; det kan icke hända en värre än att duka under; men man må icke sofva, man får icke blunda eller inbilla sig vara i säkerhet, och annu mindre får man säga: "denna gång och denna gång gifva vi efter för denna strömning, som endast åsyftar en utvidgad makt på alla områden åt *en enda samhällsklass*." Jag har förr varit mera sinnad för denna förändring och trott, att den skulle kunna medgifvas, men i följd af den ökade erfarenhet, jag vunnit, och de tillfällen, som beredts mig att se samhällsförhållandena å landet på närmare håll, får jag säga, att jag skulle anse det för en betydande omkastning i samhällsskicket och kanske i sjelfva eganderättsförhållandena att nu lägga kommunala rösträtten för större egendomar i *andras* händer än egendomssegarnes. De, som ifrå för denna reform, böra gifva sig till tåls, ty det går derhän, att egendomen blir fördelad, de stora komplexerna af fasta egendomar på landet blifva så småningom styckade för hvarje år. Om man hade lyssnat till min framställning angående fideikommissens upphörande, hade derigenom en egendomsfördelning så småningom inträffat, som icke varit oväsentlig. Men att på godtycklig väg beröfva jordegaren sin rättighet att skydda sin egendom mot pålagor, som ett fåtal mindre hemmansegare skulle få rätt att bestämma, det är alldeles *orätt*. Det är rättsvidrigt och oresonligt. Nu talar man om de stora bolagen, alldeles som om det vore fråga om blott en enda person. Man talar icke om, huru många deltagare det fins i de stora bolagen. De äro kanske lika många som hemmansegarne i samma kommun, och hvilken orättvisa ligger då deri, att de få utöfva sin rösträtt enligt det fyrktal, hvarefter de skatta. Jag anhåller om afslag på förslaget och anser, att man icke bör förtröttas att motsätta sig en reform på ett område, der framställningen icke hvilat på någon rättvis och billig grund, och der den icke afser annat än att utvidga makten åt *en enda samhällsklass* på bekostnad af alla de öfriga.

Herr Lindahl: Nästan öfver allt i vårt land, såväl på ofentliga sammanträden som i enskilda samqväm, hör man anmärkningar, stundom ganska bittra, mot de nu gällande bestämmelserna rörande den kommunala rösträtten på landet. Jag vågar icke, för min del, upprepa alla de skäl, som så många gånger blifvit anförda för att få en ändring i nu gällande bestämmelser. Jag vill blott hålla mig till den omständigheten, att, om, då vår

nuvarande kommunallag stiftades, man deri hade infört en bestämmelse om ett röstmaximum, jag icke tror, det någon sedermera skulle velat hafva en förändring för att få lagen sådan den nu är. Detta är visserligen ett bevis e contrario, men äfven det kan vara något upplysande. Det är sagdt af den förste ärade talaren, att rättigheter och skyldigheter skola noga mot hvarandra afvägas. Ja, den satsen är fullkomligt riktig, men icke är den grundsatsen afgjord eller rätt tillämpad genom nu gällande röstbestämmelser, ty det fins ju en mängd kommuner i vårt land, der en enda person bestämmer beskattningen för alla de öfriga. Dessa hafva således ingenting att säga, inga rättigheter, blott skyldigheter; således kan man icke med afseende på dem säga, att rättigheter och skyldigheter äro genom lagen mot hvarandra noga afvägda. Der förhållandet är sådant, att en person inom kommunen eger större delen af dess område eller en stor del deraf, der har denne person så många andra utvägar att göra sitt inflytande gällande, att han för att vinna sina åsichter icke behöfver utöfva den despotiska makt, som ligger i den nuvarande röstberäkningen. Är en innehafvare af en sådan egendom en personlighet, hvilken ord förtjena att lägga vikt uppå, tror jag, att han gör dem lika väl gällande. En annan aktad talare har yttrat, att detta mål, som man afser att vinna genom en förändring i kommunallagarne, skulle kunna vinnas derigenom, att de stora egendomskomplexerna minskades, och derigenom, att fideikommissen skulle upphöra. Hvad det förra beträffar, har det snarare visat sig, att dessa stora egendomskomplexer ökas genom de stora aktiebolagen, som under de senare åren tilltagit, och hvilkas utöfvande af sin makt just föranledt de häftigaste angrepp mot den nu gällande rösträtten. Hvad fideikommissen angår, är jag för deras fortfarande bestånd, och just därför önskar jag, att innehafvaremakten inom kommunen måtte blifva i någon mån inskränkt. Jag har den åsigten för öfrigt, att en sann konservatism består icke deri, att man sätter sig emot förhållanden, som honom påtvingas, utan deri, att man i rättan tid gifver efter för sådana förändringar, som böra göras. Frågan är således: *är denna tid inne ännu?* Jag tror, att den är inne. För några år sedan voro fordringarne på ett röstmaximum icke högre, än att de skulle tillfredsstälts med att bestämma detta maximum till $\frac{1}{5}$, numera nojer man sig icke med detta, man fordrar röstmaximum bestämdt till $\frac{1}{10}$, och fortsattes motståndet mot detta yrkande ännu några år, då är min öfvertygelse, att man icke kommer att nöja sig med mindre än $\frac{1}{20}$, och kanske att man slutligen skulle gå så långt, att man vill kasta sig in i den allmänna rösträttens virrvarr äfven i kommunalt hänseende. Af dessa skäl har jag, för min del, ansett det vara, så att säga, politiskt klokt att gå in på den förändring, som nu är föreslagen, och har därför med min röst biträdt detsamma i Lag-Utskottet, der jag deltagit i beslutets fattande. På grund af hvad jag således i korthet haft äran anföra, får jag vördsamt anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Förändrade
grunder för
den kommunala
röstret-
ten på landet.*
(Forts.)

Friherre Klinckowström: Äfven jag vill sluta mig till de få talare i Kammaren, som yrkat bifall till Lag-Utskottets nu ifrågakvarande betänkande. När man läser den utredning, som Utskottet har gjort öfver förhållandet mellan de olika röstegande i en mängd kommuner på landet, så synes det mig åtminstone vara ganska illa fördeladt med de olika klassernas maktställning inom en mängd kommuner. När det visar sig, att i 54 kommuner en enda person kan öfverrösta alla andra; att i 360 kommuner förmögenhetsförhållandena äro så fördelade, att en person har mellan $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ af hela röstetalet; och att i 1,026 kommuner röstetalet är så fördeladt, att en person disponerar öfver $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{10}$ af hela röstetalet, kan väl icke någon gilla detta förhållande. En talare på stockholmsbanken har velat försvara förmögenhetsrättigheten synnerligen vid bestämmande af utgifterna för kommunen; men han glömde dervid, att lika väl som han dervid försvarade *fåtalets* rätt i förmögenhetsafseende, så kunde vi vara på samma sätt berättigade att försvara förmögenhetens berättigande hos det stora *flertalet*. Det är äfven egare af förmögenhet och det bör väl också lika väl skyddas i sina rättigheter som fåtalet. När man sett, och erfarenheten visat under en lång följd af år, huru fåtalets makt öfver flertalet rörande betydliga kommunala utgifter, synnerligast till jernvägar, har blifvit missbrukat på ett ganska upprärande sätt, så finner jag verkligen tid vara för handen att åstadkomma någon rättelse i detta hänseende. Dessutom, mine Herrar, den som har lefvat på landet och deltagit i kommunens angelägenheter, finner mer och mer att ett stort missnöje uppväxer öfver detta orättvisa och obilliga förhållande. Det har visserligen af en talare bredvid mig på elfsborgsbanken, som öppnade diskussionen i denna fråga, blifvit framhållet, att det skulle vara ett visst slags liberale, som drifva fram denna fråga ifrån riksdag till riksdag utan att upphöra dermed, och han gjorde den definitionen på dessa liberale, att det var sådana, som i grund och botten icke ville annat än rifva ned hvad som var öfver dem, men icke gifva efter en tum af sina rättigheter. Jag tror, om jag icke alltför mycket missuppfattade hans anförande, att det gick ut derpå. Jag anser mig icke tillhöra denna klass af liberale, jag är tvärtom beskyld för att vara alltför konservativ. Jag skulle genom en förändring i den riktning, som Utskottet förordar, förlora ungefär $\frac{1}{2}$ af mitt röstetal i kommunen, och således skulle jag verkligen under sådana förhållanden, om jag vore liberal, icke tala för denna sak, men jag gör det ändå, upprigtigt önskande framgång deråt, emedan jag anser den vara billig och rättvis. Man har hört ett par talare framhålla, att det skulle vara en maktgänsande klass i samhället, som vill slå under sig all makt i landet, både politisk och kommunal, och har man då syftat på hemmansegareklassen. Men om dessa herrar gjorde sig reda för de personer, som sitta i Riksdagens båda Kamrar, så skulle de finna, att Ridderskapet och Adeln intager nära nog nu $\frac{1}{4}$, förr $\frac{1}{3}$ af hela Riksdagen; således har Ridderskapet och Adeln alls icke förlorat i maktställning nu mot förr, och är mer än jembördigt med det s. k. hemmansegare-

intresset. Men hvarföre är denna klass, som utgöres af hemmans-egare, i allmänhet ganska mäktig i Riksdagen? Det är 1:o derföre att den eger sammanhållning, 2:o har ett mål att lefva för och 3:o derföre att många af Ridderskapet och Adeln, som finnas i Riksdagens Kamrar, sluta sig till denna klass, emedan dessa herrar anse många af hemmanssegarnes önskingar vara både billiga och rättvisa, och till denna klass hör jag. Man bör således icke inblanda dessa politiska frågor i den kommunala, utan helt enkelt göra rättvisa åt ett länge känt behof att verkliga ega en kommunal verksamhet på landet, som nu i dessa 1,440 kommuner icke eger rum. Hvad skulle det göra, att en maktegende, som nu räknar öfver hälften af röstetalet i en kommun, nedsätter detta till $\frac{1}{10}$, då han för öfrigt aldrig får rösta för mer än hälften af samtliga röstetalen efter fyrktalslängden? Han skulle först och främst vinna sina öfriga medlemmars i kommunen tillgifvenhet och aktning, och för öfrigt, om han vill, kan han mycket väl genom öfverenskommelse i hvad som är klokt och riktigt inom kommunen vinna äfven de lägre röstberättigades röster. Under den långa följd af år, som jag har deltagit i kommunala angelägenheter, har jag haft den erfarenheten, att man mycket väl vinner hvad som är riktigt och förnuftigt på diskussionens väg. Man behöfver icke göra det på den våldsamma väg, som lagen visserligen medgifver, men som jag anser ständigt kommer att utöfva ett osundt inflytande i de kommuner, der ett sådant öfverväldigande röstetal till följd af förmögenheten eger rum. Jag vet visserligen, att pluraliteten i denna Kammare *ännu icke* skall gilla dessa mina åsikter, och att således Lag-Utskottets förslag här *nu* kommer att falla; men jag har vid föregående riksdagar, då denna fråga varit före, oförskräckt uttalat denna min mening till den kraft och verkan det kan hafva, och jag har äfven gjort det denna gång, viss som jag är, att denna Kammare *en gång* kommer att bifalla Lag-Utskottets förslag. På grund af hvad jag nu i korthet haft äran anföra, får jag vördsamt anhålla om *bifall* till Utskottets förslag.

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Grefve Mörner: Är efter år återkommer denna fråga med samma argumenter, samma tal, samma åsikter eller åtminstone samma meningar — ty jag vet icke, om jag vill bevärdiga dessa meningar med benämningen "åsikter". Det skulle då tyckas vara onödigt att här taga till ordet; och jag tror äfven att det är det för frågans utgång. Men äfven om jag onödigtvis för en stund skulle upptaga Kammarens tid, så torde det dock förlåtas mig, då jag så länge stridt i denna sak och äfven reserverat mig mot Lag-Utskottets föreliggande betänkande.

En ärad talare på stockholmsbänken slutade med att yrka afslag å Utskottets förslag; och derför är jag honom tacksam. Men lika litet som motiven i ett utskottsbetänkande få anses godkända, derföre att Utskottets hemställan bifallits, lika litet kan jag finna mig föranlåten att till alla delar godkänna den värde talarens motivering, ty den stred visserligen i ett och annat mot de åsikter jag huser.

Forändrade
grunder för
den kommunala
rösträtt-
ten på landet.
(Forts.)

Hvad åsyftas nu? Jo, man skall göra rättvisa, heter det! Nåväl — denna rättvisa — huru uppkommer och danas den? Efter hvad jag vid ett föregående tillfälle visade i denna Kammare med utdrag ur ett statistiskt sammandrag, är det, om jag ej missminner mig ungefär 67 procent af de röstegande i landet, hvilkas rösträtt icke öfverstiger 25 röster. Om jag då gör denna inskränkning till $\frac{1}{10}$, hvarigenom jag kommer att gagna de s. k. hemmansegarne, hvilka i allmänhet hafva femtio eller tvåhundra röster, hvad rättvisa — förutsatt att den påfordras — gör jag val då dessa mindre röstegare? Ingen alls, ty på deras rösträtt utöfvar förändringen intet inflytande. Men en sak är mycket säker, nemligen att om jag en gång afvikit från grundsatsen, att man skall rösta för hvad man skattar, så har jag också satt vapen i händerna på alla dessa, som äro mindre beskattade. Den klass, som nu tror att den skulle få makten, komme snart att finna sig skild derifrån; och i stället skulle framträda en annan samhällsklass, hvilken toge väldet, en klass, för hvilken jag väl må hafva aktning, men som ännu icke nått den bildning och de insigter, att man bör lägga ett så stort inflytande i dess händer, som då blefve fallet. "Tiden är inne", säger man. Jag vet icke om några tecken, som nu mera än förr tyda derpå. Den talaren, som påstod detta, har icke varit med länge ännu; och hans påstående kan derfore ursäktas honom. Han vet derfore icke att vi sedan 1867 hafva haft förslag om dylika inskränkningar till $\frac{1}{20}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$ och till och med förslag, hvarigenom man skulle komma längre än till $\frac{1}{20}$ och enligt hvilka man med en beräkning, som jag icke gjort mig besvär att begripa, finge saken ordnad så, att ingen skulle få rösta för mer än 10 till 20 röster, men på samma gång icke någon röstberättigad hafva mindre än *en* röst! Skola nu finnas särskilda tidstecken, så hafva de gått i en annan rigtning, så att vi haft radikalare förslag förr än nu.

Han sade, att man kan göra sitt inflytande i kommunen gällande i alla fall! Den saken tål allt att tänka på. Ett sådant der inflytande *bredvid* lag, är väl ändock icke hvad man egentligen bör bygga på. Erfarenhet om kommunala förhållanden tror jag mig ega, emedan jag, så länge lagen gält, varit ordförande i kommunalstämman inom den kommun, jag tillhör, ehuru jag icke har någon dominerande rösträtt. De kommunala ärendena hafva handlagts i allsköns vänlighet och lugn. Jag har icke märkt att jag dervid utöfvat något särskildt inflytande, eller att man gått omkring i bygden och beklagat sig öfver något sådant. Utan allt har, som sagdt, gått mycket stilla till väga. Deremot vet jag socknar, der det icke funnits några större röstegande och hvarest uppstått söndringar och kif, så att de derstädes hafva fått votera nästan jemt. Om man nu går ned till denna tiondedel och sedan låter det sjunka allt lägre, så tror jag, att det kommer att blifva betänkligt, ur flere synpunkter sedt, med våra ekonomiska och politiska förhållanden.

Om fideikommiss behöfva vi nu icke tvista. Det får anstå till en annan gång. Jag vill blott säga så mycket nu, att det

icke i denna fråga spelar så stor roll som man tror. Deras antal utgör i hela landet omkring 180. Det är ju icke någon betydande siffra.

Hvad nu dessa 54 kommuner beträffar, der en enda medlem ensam utöfvar beslutanderätten, vill jag säga, att innan den nuvarande kommunallagen infördes, så var det mer än 54 kommuner, der ett sådant förhållande egde rum. Då röstade en godsegare för alla sina hemman; nu deremot röstar han blott för dem, som han har under eget bruk. Man invänder, att han kommenderar öfver sina underhafvandes röster; men man har icke rättighet att misstänka folk för något sådant. Jag har för min del aldrig kommenderat eller ens uppmånat mina arrendatorer att komma tillstädes för att rösta, utan de hafva haft sin rösträtt oförkränkt.

Jag anser att rösträtten icke är till någon skada och förderf sådan den utöfvas, utan tvärtom. Här kunde ännu vara mycket att tillägga; men jag bryr mig icke derom. Af aktning för saken och för Kammaren har jag sagt hvad jag sagt. I öfrigt hoppas och tror jag, att Kammaren kommer att likasom vid förra riksdagen afslå den gjorda framställningen.

Friherre von Essen, Reinhold: Då jag icke kunnat ansluta mig till det förslag, som Lag-Utskottet här framlagt, så har skälet härtill varit icke allenast, att detta förslag skulle komma att utöfva inflytande på landstingens sammansättning och derigenom äfven på valen till Första Kammaren, utan äfven att jag anser att detsamma i denna del icke skulle leda till den rättvisa och billighet, som man önskar. Det skulle nästan vilja synas, som om de, hvilka komma fram med förslaget, hufvudsakligen tänkte sig förhållandet i de kommuner, der en enda person har all makten, oaktadt han eger blott något litet öfver hälften af hela röstetalet. Det vill då synas orätt mot de andra, kanske ett hundra, röstegande, som icke få något att säga. Men jag ber att få påpeka, att om detta förslag blefve lag, så komme ett fåtal, två å fyra personer, att utöfva makten; och huruvida derpå vore något vunnet, lemnar jag derhän. Det kommer att bero på, huru förhållandena gestalta sig å hvarje särskild ort. Vänder man deremot blicken till sådana kommuner, der den mycket omtalade egendomsherrn eger, såsom vi t. ex. sågo af statistiska tabeller i fjor, 4,430 fyrkar, under det att de öfrige röstegande, fyra eller fem till antalet, tillsammans ega blott 120, så finna vi, att fastän en tiondedel af den enes röstetal öfverstiger de öfriges, så skulle han likväl enligt förslaget icke få rösta för mer än de öfrige tillsammans eller för 120 fyrkar. Och då, enligt § 21 i kommunalförfattningen för landet, vid paria vota den mening, som de fleste röstande efter hufvudtalet omfatta, blifver gällande, så öfverröstas följaktligen denne ene, som har 4,430 fyrkar. Om detta är rättvist, lemnar jag derhän. Jag tror det icke. Man skulle kunna gå ännu längre. Det kunde ju hända, att en person egde all jord i en socken och hade den under eget bruk. Sådant lärer väl icke nu vara förhållandet någorstädes; men det kan dock inträffa. Då

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

*Förändrade
grunder för
den kommu-
nala rösträt-
ten på landet.*
(Forts.)

blifver han på samma grund öfverröstad af två eller tre handtverkare, så snart desse senare äro af annan mening. Nu säger man: "det måste vara så, ty i annat fall kommer icke kommunal sjelfstyrelse till stånd." Då frågar jag: är detta, hvarpå jag nyss anförde exempel, kommunal sjelfstyrelse? Hvad nytta är det att framtvunga kommunal sjelfstyrelse, då betingelserna för densamma icke ännu äro för handen. Efter min tanke vinner man derigenom icke verklig sjelfstyrelse inom kommunen, utan blott ett ännu starkare förtryck af det större eller mindre fåtal, som genom denna förändring komme till makten.

På dessa grunder anhåller jag om afslag å Lag-Utskottets förslag.

Herr Samzelius: Hvarje riksdag finnes uppförd på den parlamentariska scenen en pjäs, som kallas den kommunala rösträtten. Den mottages med lika mycken välvilja i Medkammaren som ovilja i denna; och det gör, att de, som uppträda i denna pjäs, hafva att vänta sig applåder i den andra Kammaren och motsatsen här, så vidt man icke kan vädja till denna Kammares moderation mot olika tänkande. Detta är helt naturligt, då i denna Kammare det finnes ett relativt taget stort antal ledamöter, som i sina kommuner hafva röstöfvervigt, och som känna med sig att de icke missbruka denna sin makt, utan tvärtom. Jag känner särskildt flera kommuner, der de stora jordegarne betrakta sina underhafvande nästan såsom sina barn. Och det måste då för dem kännas sårande, att man vill taga från dem en makt, som de veta med sig, att de icke missbrukat. Jag skulle vid detta tilfälle icke hafva uppträdt, om icke mot Lag-Utskottet rigtats åtskilliga svåra beskyllningar, som jag vill påstå vara orättvisa.

Man har sagt, att Utskottets pluralitet saknar känsla för billighet och rättvisa. Om man påstått, att pluraliteten utgjorts af idealister, kunde jag hafva förmått smälta beskyllningen. Men att den saknat känsla för billighet och rättvisa — det är ett påstående, som icke är med sanningen öfverensstämmande. Ur teoretisk synpunkt kan förslaget försvaras. Huru det i praktiken skulle slå sig ut på alla håll, vågar jag icke bedöma.

Vidare har framkastats den anmärkningen, att de, som framkommit med förslaget, skulle vilja tjena en viss, dominerande samhällsklass, med hvilket uttryck man vill utpeka dessa våra hemmansegare. Jag vet icke, hvarför man skall framkomma med denna skillnad mellan stora och små jordbrukare, likasom man här om dagen skilde mellan den stora och lilla industrien. För min del är jag tacksam för, att dessa små och stora jordbrukare hafva så mycket inflytande inom Riksdagen, som verkligen är förhållandet. I andra länder, der samma lyckliga förhållande icke eger rum, är det advokater, jurister och publicister, som tagit makten om hand. Och detta har ingalunda visat sig förmånligt. Jag vet sålunda icke, hvartill denna ständiga agitation mot hemmansegareklassen skall tjena, äfven i de fall, då den, såsom nu synes vara händelsen, har rätten å sin sida.

En talare, som öppnade debatten, sade, att genom antagande af denna lag skulle man blott bereda *denna samhällsklass* en ökad makt. Det är icke förhållandet. Det lärer nemligen icke böra undfalla denne talares kända skarpsinnighet, hurusom äfven andra, lägre beskattade klasser skulle få relativt större inflytande i kommunen, än nu är förhållandet. Om exempelvis genom reduktion hela kommunens fyrktal nedsättes från 20,000 till 5,000, så erhåller den lägst beskattade arbetaren för sina 10 fyrkar fyra gånger större inflytande än förut, alltså är det icke något ensidigt hemmanssegareintresse, som skulle tillgodoses, och jag ber att här få lifligt framhålla, att det ej är såsom tolk för *något visst intresse*, jag här uppträder, utan såsom representant för det hela — för svenska folket, såsom grundlagarne föreskrifva. Och detta folk, tror jag, anser denna reform nödvändig.

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Hvad den politiska sidan af saken beträffar, får jag bekänna, att jag hör till dem, som äro ytterst tveksamma i fråga om att rubba Första Kammarens sammansättning. Och under diskussionen i Utskottet har jag vid flera tillfällen uttalat, att jag icke åsyftar någon förändring i den politiska rösträtten, utan blott i *den rent kommunala*, och derföre vill från denna senare undantaga frågan om val af elektor till landstingsmän. Men då har jag mötts med den erinran, att här vore fråga om val, hvarvid man företrädesvis borde tillämpa per capita-principen, och att, då den kommunala rösträtten i städerna förändrades, undantag icke gjordes för de politiska valen. I Stockholm väljas stadsfullmäktige direkt efter den modererade förmögenhetsprincip, som antogs för städerna. Och jag får bekänna, att resultatet af denna förändring för städerna ingalunda afskräckt mig från att göra motsvarande inskränkning för landsbygden. Det är bekant, att en och annan genom denna förändring i röstberäkningen för städerna fick sitt antal röster betydligt reduceradt. Så t. ex. fick här i hufvudstaden en enskild bank, som förut hade omkring 4,000 röster, antalet nedsatt till 100. Förut dominerade banken genom sin röstöfvervigt. Men det inflytande, den då hade, har den vetat bibehålla, direkt vid de kommunala valen och indirekt vid valen till Första Kam-maren, derigenom att dess direktör dervid alltid föreslagit sådana personer till stadsfullmäktige, som af kretsen funnits lämplige. Och detta med rätta; ty det har alltid varit duglige män, som föreslagits, och derföre hafva alltid bankens listor bibehållit sitt inflytande, fastän bankens röstetal reducerats från 4,000 till 100. Detta afskräcker mig derföre alldeles icke. Men — säger man — på landet äro förhållandena helt annorlunda. Det är möjligt, att de derstädes på en eller annan ort gestalta sig på annat sätt. Derom hafva Herrar representanter från landsorten större kännedom än jag, och jag vill derför i denna del af frågan ej uttala något bestämdt omdöme. Vidare invänder man, att den föreslagna förändringen är olämplig, ty det ligger ingen princip i den. Jag medgifver, att det är mycket svårt att uppställa objektiva skäl för den ena eller andra siffran. Vid föregående riksdag skref jag

Förändrade min reservation mot Lag-Utskottets förslag i denna fråga. Jag grunder för stannade då vid ¹/₅. I år ansåg jag icke mödan värdt att skriva den kommunala rösträttsnågon reservation, ty hvarken ¹/₅ eller ¹/₁₀ hade någon utsigt att gå igenom.

(Forts.)

Ett ytterligare skäl för sin åsigt hemtar Lag-Utskottet deraf, att, enligt hvad till Utskottets kännedom kommit, man i Finland redan för 16 år sedan vidtagit en reform i den kommunala rösträtten på landet, i det man inskränkt röstmaximum till en sjettedel af samtliga de afgifna rösterna, och det är efter min uppfattning vida värdigare än en tiondedel af kommunens hela röstetal. Der ansåg man detta icke vara så samhällsvådligt. Och ändock har Finland gått till väga med den största varsamhet i reformers genomförande. Vanligen har det tillgått så, att en lag, som genomdrifvits i Sverige, derstädes verkat 20 eller 30 år, innan den antagits i Finland. Men i detta fall har Finland, denna del af det stora czarriket, der inga omogna reformer införas, gått framom oss. Man säger, att man skall vänta, till dess man kan taga steget fullt och gifva hvar och en rösträtt i förhållande till hvad han skattar eller med andra ord införa personlighetsprincipen. Men för min del har jag icke trott, att några sådana hopp skulle vara det tjenligaste, utan mig förefaller, att det klokaste vore att i tid göra måttliga eftergifter. Den förste talaren sade, att man får icke fred för den politiska rösträtten, just därför att den hvilar på godtyckliga principer. Men är det icke på samma sätt i denna fråga? Äfven i fråga om denna kommunala rösträtten, som, enligt den förste ärade talarens åsigt, nu hvilade på en absolut riktig princip, väckas ju äfven motioner vid hvarje riksdag. En talare yttrade, att dessa stora egendomskomplexer styckas mer och mer, och att om han blott finge igenom sin motion om fideikommissens afskaffande, så skulle det gå ännu fortare. Jag skall anhålla att herrarne icke fästa alltför stora förhoppningar vid antagandet af en lag, som skulle innefatta bifall till hans motion i detta ämne. Men jag skall deremot bedja att få fästa mig mera vid ett annat förhållande, nemligen att dessa stora bolag, som bestå af personer, hvilka bo inom vidt skilda kommuner, enligt nu gällande kommunalstämmodförordning faktiskt öfverlåta sin rösträtt på en enda person, vanligen sin disponent. Detta är i strid mot författningens principer, enär densamma föreskrifver, att man icke får hafva fullmakt för mer än *en* röstberättigad. Men en bolagsdisponent kan få rösta för huru stort antal som helst. Jag tror äfven, att dessa bolag, hvilka, likasom bankerna, hafva till syfte att ernå den högsta materiella vinsten, mången gång handla hänsynslösare än de stora godsegarne och innehafvarne af fideikommissen, ty dessa hafva i allmänhet en faderlig omvårdnad om sina underhafvande. Och der man klagat öfver missbruk af den kommunala rösträtten, torde det mera gälla de stora bolagen än andra.

Att här framställa något yrkande tjenar till intet, och det är icke i sådant syfte jag nu begärt ordet. Men då jag tillhört de ledamöter af Utskottet, som framkommit med det mycket klandrade

utlåtandet, så har jag också tyckt det vara i sin ordning att öppet framträda, för att jag må få uppbara min behöriga del af Kam-marens ovilja, om någon sådan skall tilldelas Utskottet. Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

Förändrade grunder för den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr Jöns Pehrsson: Jag skulle icke hafva besvärat Kam-maren, om icke en talare på stockholmsbänken, som tyckes vid alla tillfällen, likt och olik, utdela slängar åt landtmannaintresset, hvarmed han förmodligen syftar på landtmannapartiet och jord-bruksintresset, gifvit mig anledning dertill. Jag vill erinra honom derom, att det lärer väl icke gå bra, hvarken för banker eller stadsintressena, om icke här finnes en landsortsbefolkning och att man därför icke bör vid alla tillfällen fördöma densamma och dess tillvaro på jorden.

Det har af en talare påståtts, att det icke skulle medföra nå- gon nytta, om denna förändring vidtoges och en föregående talare ville till fullo ådagalägga detta. Jag för min del hvarken begär eller påräknar att sådana som vice Talmannen och Grefven på Östgötabänken skola böja sina åsikter för att antaga förslaget. Men å andra sidan tager jag för gifvet, att här äro så många öfriga ledamöter, att, om de skulle vilja bifalla förslaget, så vore det väl icke så illa eller ur vägen. Och jag misströstar icke att det skall blifva mer än en röst, som afgitves för förslaget, då jag kommer att besvara Kam-maren med en votering.

Herr Lundin: Jag skall icke taga tiden mycket i anspråk, utan endast erinra, att saken icke är så farlig, som den synes. Skall kapitalet representeras, så bör det ske på samma sätt som i bolag ställda på aktier. Der finnes en graderad skala, hvarut- öfver icke får röstas. Jag tror icke att faran är större här.

Hvad ett par talare framhållit, att de som representera större jordegendomar skulle kunna blifva lidande genom detta förslags antagande, är visserligen en sanning. Och jag skall icke omtala, att jag sjelf skulle göra förlust genom denna förändrade röstskala. Men jag tror å andra sidan, att det skulle räknas mig till stor förtjenst, om jag skulle kunna lyckas intressera hvarje jordbrukare, äfven dem, som ega mindre jordlotter, att lära sig att blifva lag- lydige och efterkomma beslutade lagar. Och det är icke svårt att få dem att vara det. Och jag tror äfven, att de äro gerna med om anslag till skolor och fattiggårdar, om blott förslag derom komma från personer, för hvilka de hafva förtroende. Jag har ingenting vidare att tillägga, än att hos Herr Talmannen anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag är uppkallad af en talare på kro- nobergsbänken och nödgas underrätta honom derom, att jag stund- om plägar säga *hvad ganska många tänka och känna*, och dit räk- nar jag också mitt yttrande om den sträfvan efter makt, som lig- ger i botten på förslaget att inskränka rösträtten i kommunen för de större jordegarne.

*Förändrade
grunder för
den kommunala
rösträt-
ten på landet.*
(Forts.)

Vidare vill jag, eftersom samme talare berörde bankväsendet, angifva, hurusom äfven på det området hemmansegarnes samhälls-klass eftersträfvat en betydlig maktutvidgning. Då han behagade nämna mitt yrke såsom bankdirektör, ber jag äfven få delgifva, att jag i denna fråga *icke* tänkt derpå, utan det är såsom betydlig *jordegare* jag anser det vara oklokt och äfventyrligt att frånträda den lagliga rätt, som tillkommer större jordegare och som ännu ingen visat, att de missbrukat. Vilja herrarne med afseende å de stora bolagen stifta en ny lag för aktiebolag, hvarom jag väckt motion och hvars behof denna Kammars Tillfälliga Utskott vitsordat, skall jag *icke* hafva något emot, att i en sådan lag insättes ett stadgande om att jordegendom *icke* må ställas på aktier; ty sådant anser jag *icke* vara syftmålet med detta slags associationer och derigenom skulle äfven förebyggas den olägenhet, som här framhållits. För öfrigt har det nu talats tillräckligt och blifvit klarligen ådagalagdt, att någon skälig anledning till förändring *icke* förefinnes och att de som påyrka denna förändring dermed endast afse att öka makten för *en enda samhälls-klass*, och i den riktningen tycker jag denna Kammare *icke* har någon anledning att ändra gällande kommunallag.

Herr Widmark, Carl Olof: Det förslag, som här föreligger, är alldeles detsamma som det Utskottet förra året förordade. Äfven då tillhörde jag dem, som med sina röster bidrogo till förslagens framläggande för Riksdagen, emedan jag är lifligt öfvertygad om det rättvisa uti ett sådant stadgande. Jag tror äfven att, om förslaget blir lag, det skall medföra en större lifaktighet vid deltagandet i kommunernas angelägenheter. *Ikke* kan man väl begära, att kommunernas ledamöter skola med nit och intresse följa dessa angelägenheter, då det är blott en enda person, som dervid har något att säga, och de öfrigas ord betyda intet. Jag har ansett, att rätta sättet att bibehålla det väsentliga i vår kommunala institution är att förbättra denna på sätt, som här är föreslaget, och man vinner bestämdt, att flere försvarare uppstå af det, som är hufvudsakligt och väsentligt i denna institution. Jag har *icke* velat underlåta att framställa dessa tankar, ehuru jag vet, att de *icke* gillas af Kammaren, och anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag derå, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr Jöns Pehrsson begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller 1 punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—31;
Nej—57.

2 punkten.

Herr vice Talmannen: Jag hemställer, att Kammaren behagade förklara, att detta förslag förfallit till följd af Kammarens beslut vid den föregående punkten.

Denna hemställan bifölls.

3 punkten.

Bifölls.

Friherre *De Geer* erhöll ordet och yttrade:

Jag anhåller att få göra en framställning, hvilken jemväl kommer att göras i Andra Kammaren, så framt sådant icke redan skett, men hvilken dock torde böra behandlas såsom en hvardera Kammarens enskilda angelägenhet för att vinna ett enklare behandlingssätt.

Då Kammaren säkerligen önskar att på något sätt gifva ett uttryck åt sitt deltagande för den högtid, som stundar inom konungahuset med anledning af den 25:te årsdagen af DD. MM. Konungens och Drottningens förmålning, tillåter jag mig föreslå, att Kammaren ville besluta att å någon af högtidsdagarne frambära Kammarens underdåniga lyckönskningar genom en deputation, som anföres af Herr Talmannen Grefve Lagerbjelke och för öfrigt utgöres af Herr vice Talmannen och så många af Kammarens ledamöter, som äro oförhindrade att vid tillfället komma tillstädes.

Till detta förslag lemnade Kammaren på gjord proposition sitt enhälliga bifall.

*Förändrade
grunder för
den kommunala
rösträtt-
ten på landet.*
(Forts.)

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att Herr *Olsson, Peter*, låtit anmäla, att han vore af sjukdom hindrad att bevista dagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.